

VÄLISMINISTEERIUM

COUR DE JUSTICE

EUROPEENNE

Rahvusvaheline õigus

Ehkki riigid on iseseivad ja suveräänsed, on rahvusvahelise suhtlemise paremaks kulgemiseks välja kujunenud oma reeglistik. Mõned reeglid on kirjas (näiteks rahvusvahelised lepingud) ja mõned reeglid lihtsalt välja kujunenud, lähtudes sellest, kuidas riigid omavahel suhtlevad (seda nimetatakse tavaks). Rahvusvaheline õigus areneb pidevalt. Näiteks toob tehnoloogia areng kaasa uusi teemasid, millega varem ei ole tegeletud.

Sellest, kuidas rahvusvaheline õigus tekkis ja mis Eestil sellest kasu on, võid täpsemalt lugeda Kristi Landi artiklist [siit](#) ›

Selleks, et Eesti teaks, mis rahvusvahelises õiguses toimub, peavad välisministeeriumi juristid ja diplomaadid pidevalt analüüsima rahvusvaheliste organisatsioonide (ÜRO, Euroopa Nõukogu, Euroopa Liit jt) õigusala tegevust ning rahvusvahelise õiguse üldist arengut ja olema kursis rahvusvaheliste kohtute lahenditega.

Üks arengutel silma peal hoidmise võimalus on õppereisid. Näiteks külastas välisministeeriumi juriidiline osakond 2011. aastal Haagi.

Pilk ajalukku

Eesti Vabariigi esimene välisleping oli 2. veebruaril 1920 Nõukogude Venemaaga sõlmitud rahuleping ehk Tartu rahu. See leping kehtib tänaseni.

Kui Eesti iseseisvus 1991. aastal taastati, siis lepiti mõne riigiga kokku, et jätkatakse sõjajärgsel perioodil sõlmitud lepingute kohaldamist, kuni on vajadus või jõutakse uus leping sõlmida. Mõne riigiga aga algas lepingute sõlmimine algusest peale.

Tartu rahuleping selle 100. aastapäevale pühendatud näitusel veebruaris 2020

Marina Kaljurand on kirjeldanud rahvusvaheliste lepingute rolli Eesti välissuhtluses ja seda, kuidas toimiti 1990. aastate alguses, kui kõigea tuli otsast peale alata ›

Rahvusvahelised lepingud

Rahvusvahelised lepingud võivad olla kahepoolsed – see tähendab, sõlmitud kahe riigi vahel – või ka mitmepoolsed. Sel juhul on lepinguga liitunud mitu riiki.

Kahepoolsed lepingud

Kahepoolsete lepingute sõlmimine algab sellest, et mõlemad riigid leiavad, et nende koostöö mingis valdkonnas oleks parem, kui seda raamistaks leping. Seejärel räägivad riigid lepingu teksti läbi. Selleks võivad riikide esindajad kokku saada, aga mõnikord on võimalik lepingu tekstis ka nii kokku leppida, et vahetatakse ainult diplomaatilisi noote. Kui tekst on olemas, esitab välisminister selle heakskiitmiseks valitsusele. Pärast seda saab lepingule alla kirjutada.

Lepingus on tavaliselt välja toodud, millal see jõustub. Lepingud võivad jõustuda allakirjutami-sest, aga võib ka kokku leppida, et see jõustub mõne aja pärast. Mõned lepingud vajavad ratifitseerimist riigikogus ehk riigikogu heakskiitu. Sellised on näiteks lepingud, millega muudetakse riigipiire.

Kahepoolsed lepingud ei reguleeri ainult riikidevaheliste suhete küsimusi. Tihti tegelevad need väga eluliste teemadega, näiteks määravad, mis tingimustel saavad pensioni need inimesed, kes on töötanud ühes riigis ja siis kolinud elama teise. Topeltnmaksustamise vältimise lepingud tagavad, et ettevõtja, kes elab ühes riigis, aga äri ajab teises, ei pea oma teenitud tulult maksma makse mõlemas riigis, vaid ainult ühes.

Harilikult on naaberriikide vahel rohkem kahepoolseid lepinguid kui kaugete riikide vahel. Nii on Eestil Soomega sõlmitud palju rohkem lepinguid kui näiteks Araabia Ühendemiraatidega.

Eesti ja Soome vahel on sõlmitud mitmeid lepinguid, millest olulisemad on:

- Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse vaheline hädaolukorra ennetamise, selleks valmistumise ja selle lahendamise koostöökokkulepe (jõustus 10.05.2015);
- Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi rahvastikuregistri dokumentide legaliseerimise nõude tühistamise kokkulepe (jõustus 01.07.2012);
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse salastatud teabe vastastikuse kaitse kokkulepe (jõustus 05.06.2007);
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse toornafta ja naftasaaduste vastastikuse hoidmise kokkulepe (jõustus 23.12.2006);
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse vaheline kokkulepe kasvuhoonetegaaside heitkoguste vähendamise ühisrakendusprojektide kokkulepe (jõustus 19.01.2004);
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse vaheline piiriülese keskkonnamõju hindamise kokkulepe (jõustus 06.06.2002);
- Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vaheline tulu- ja kapitalimaksuga topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise leping (jõustus 30.12.1993);
- Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vaheline vaimse koostöö konventsioon (sõlmitud 1937).

2. Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vahelise vaimse koostöö konventsiooni kinnitamise seadus.

Antud Riigihoidja poolt dekreedina 22. detsembril 1937.

§ 1. Tunnustada kinnitatuks Helsingis 1. detsembril 1937 allkirjutatud Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vaheline vaimse koostöö konventsioon.

§ 2. Avaldada ühes käesoleva seadusega konventsiooni eesti- ja soomekeelne tekst.

Tallinnas, 22. detsembril 1937.

K. Päts
Riigihoidja.

Fr. Akel
Välisminister.

Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vaheline vaimse koostöö konventsioon.

Eesti Vabariigi Riigihoidja ja Soome Vabariigi President, silmas pidades sugulussidemeid, mis seovad mõlemad rahvad; silmas pidades seda suurt tähtsust, mis mõlemale rahvale võiks tuleneda tuhandeaastaste sidemete uuendamisest; tahtes tugevdada mõlema vennasrahva kultuurilisi suhteid, mis juba muistselt ajast alates on olnud tulemusrikkad, neile ametliku aluse andmisega, otsustasid selleks otstarbeks sõlmida lepingu ja määrasid oma täisvolisteks esindajateks,

Eesti Vabariigi Riigihoidja:

haridusminister Aleksander Jaakson'i;

Soome Vabariigi President:

haridusminister Uno Hannula;

kes pärast heas ja nõutud korras leitud volituste vastastikku esitamist leppisid kokku järgmistes artiklites:

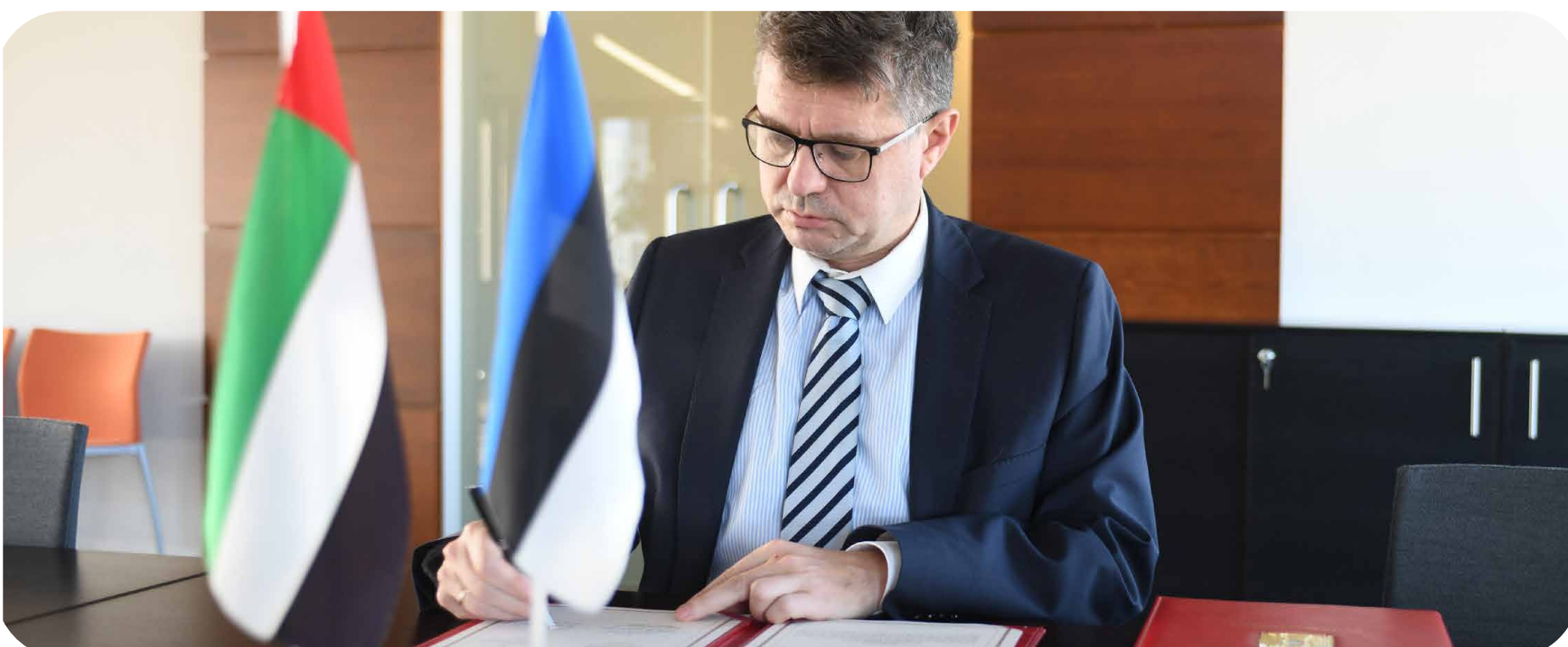
Artikkel I.

Eesti Valitsus kohustub asutama Tartu ülikooli juurde soome instituudi ja Soome Valitsus Helsingi ülikooli juurde kas eri või mõne teise instituudiga koos töötava eesti instituudi, kellede eesmärgiks on edendada ja arendada eesti-soome teaduslikke, kirjanduslikke ja kunstilisi suhteid. Kummagi maa valitsus hoolitseb oma ülikooli juures asuva instituudi korraldamise ja ülalpidamise eest ülikooli eelarve piires. Kummagi maa teaduslikud asutised ja seltsid toetavad pealeselle teise lepinguosalise maal asuvat instituuti raamatute ja ajakirjade kinkimisega.

01.12.1937 sõlmiti Soome ja Eesti vahel vaimse koostöö leping. See on jõusolevatest rahvusvahelistest lepingutest vanim, sest kehtis ka okupatsiooniajal

Eesti ja Araabia Ühendemiraatide vahel on jõustunud tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ja maksudest hoidumise tõkestamise leping ning investeeringute soodustamise ja vastastikuse kaitse leping. Mõlemad lepingud jõustusid 2012. aasta märtsis.

Septembris 2018 allkirjastasid Eesti ja AÜE välisministrid New Yorgis kahepoolse lennunduslepingu (Air Services Agreement). Leping jõustus 13.01.2020. 7. oktoobril 2020 kirjutasid Eesti ja Araabia Ühendemiraadid alla juhilubade vastastikuse tunnustamise memorandumile.

Välisminister Urmas Reinsalu allkirjastas 07.10.2020 Eesti-Araabia Ühendemiraatide vastastikuse mõistmise memorandumile juhilubade tunnustamiseks

Mitmepoolsed lepingud

Mitmepoolsed lepingud töötab tavaliselt välja riikidevaheline rahvusvaheline konverents või rahvusvaheline organisatsioon ning need käsitlevad laiemat tähtsusega teemasid. Selliste lepingutega soovitakse paika panna reeglid, mis kehtiks paljudele riikidele ühesuguselt, näiteks inimõigused, massihävitusrelvade keelustamine jne. Sarnaseid lepinguid on koostanud ja vastu võtnud näiteks ÜRO ja Euroopa Nõukogu.

Mitmepoolne leping (mida sageli nimetatakse konventsiooniks) jääb tavaliselt liitumiseks avatuks, seega ei pea riigid ühinema kohe, vaid võivad seda teha ka hiljem. Näiteks Eesti ei saanud mitmepoolsete lepingutega liituda ajal, mil me ei olnud iseseivad, ning seetõttu ühinesime mitmete konventsioonidega pärast iseseisvuse taastamist.

Ka rahvusvahelised organisatsioonid luuakse mitmepoolsete lepingutega. Organisatsiooniga liituda soovivad riigid peavad täitma asutamislepingu tingimusi (näiteks ÜRO põhikirjas on öeldud, et organisatsiooni liikmeks võib astuda iga rahuarmastav riik), mõnel juhul peavad olemasolevad liikmesriigid andma oma heakskiidu uue liikme lisandumisele. Nii on näiteks NATO puhul.

14. mail 1993 allkirjastas väliminister Trivimi Velliste Euroopa Nõukogu statuudi ning Eesti sai organisatsiooni liikmeks

Euroopa Liidu õigus

Välisministeeriumis loodi Euroopa Liidu õiguse büroo 22. mail 1998 ehk aastaid enne seda, kui Eesti Euroopa Liiduga ühines.

Erinevalt teistest rahvusvahelistest organisatsioonidest on Euroopa Liidul oma kõrgelt arenenud õigussüsteem. Euroopa Liidu tegevust reguleerivad nii rahvusvahelised lepingud (nn asutamislepingud) kui ka aluslepingute alusel vastuvõetud muud õigusaktid (näiteks direktiivid). Euroopa Komisjon võib Euroopa Liidu õigust rikkunud liikmesriigi suhtes alustada rikkumismenetlust. Näiteks 2020. aastal algatas Euroopa Komisjon Eesti vastu rikkumismenetlust, sest komisjoni hinnangul ei olnud Eesti oma õigusesse üle võtnud kogu rahapesu tõkestamise direktiivis ette nähtut. [Loe täpsemalt siit >](#)

Euroopa Liit sõlmib ka ise teiste riikide või teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega lepinguid. Näiteks on liikmesriigid andnud Euroopa Liidu pädevusse kaubanduspoliitika, mis tähendab, et Euroopa Liit räägib läbi ja sõlmib kaubanduslepingud Euroopa Liidu ehk kõikide oma liikmesriikide nimel. Mõnes valdkonnas on Euroopa Liidul ja liikmesriikidel jagatud pädevus (näiteks transport). Ka sellise lepingu ehk segalepingu räägib läbi Euroopa Liit, aga selle osapoolteks on Euroopa Liit, kolmas riik ja ka kõik liikmesriigid. Ühtse blokina läbi rääkides saavutab Euroopa Liit paremad lepingutingimused, kui seda teeksid liikmesriigid ise läbirääkimisi pidades. Eesti kui väikese riigi jaoks on see eriti oluline.

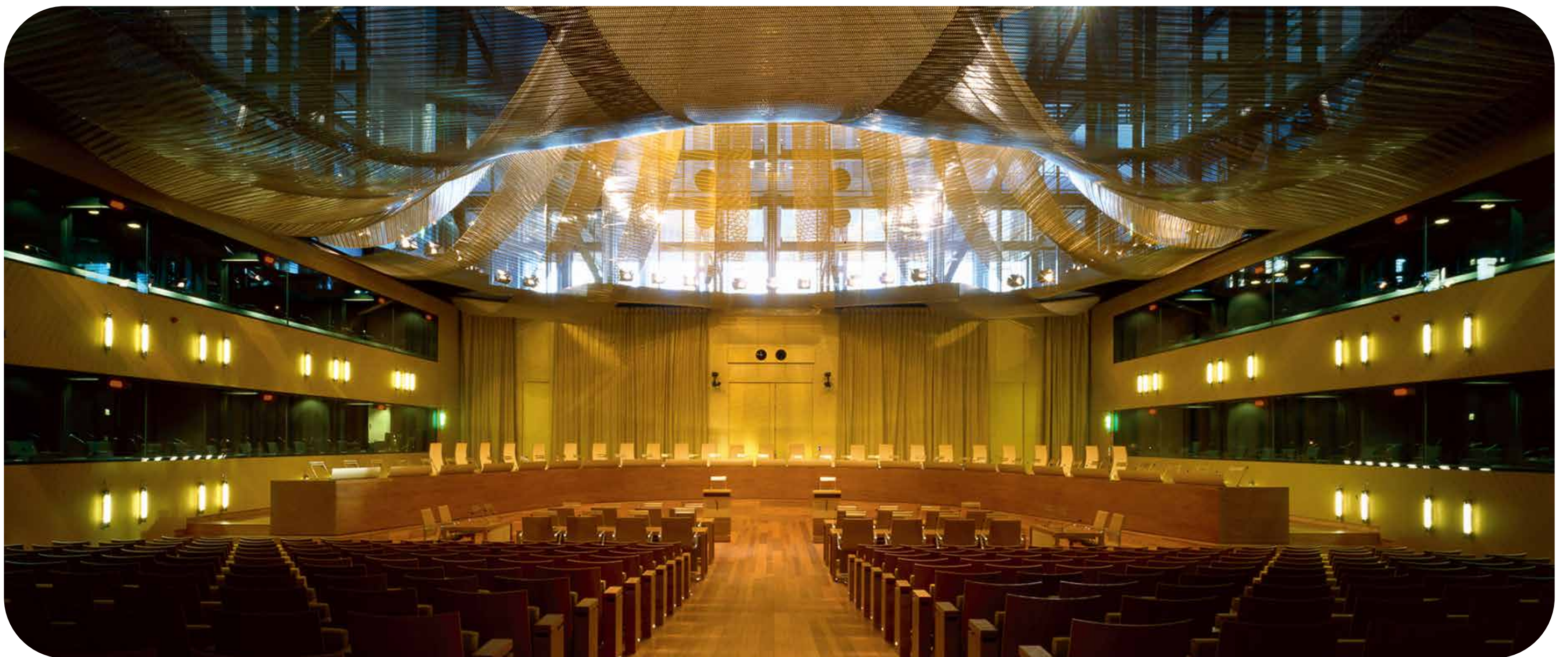

Pildiallkiri „Euroopa Liidu ja Kanada laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu allkirjastamine 30. oktoobril 2016
Pildi allikas: Euroopa Liit

Samuti on Euroopa Liidul oma kohus, mis asub Luxembourgis. See koosneb kahest kohtust: Euroopa Kohtust ja Üldkohtust. Euroopa Kohtusse saavad pöörduda liikmesriigid ja liidu institutsioonid. Näiteks Eesti on pöördunud Euroopa Kohtusse nn „suhkrutrahvi“ juhtumis. Kui Eesti ühines Euroopa Liiduga, olid ettevõtted ja inimesed hinnatõusu kartuses varunud ette palju suhkrut. Euroopa Komisjon leidis, et see moonutab suhkruturgu. Seega pidi Eesti liigsete varude eest maksma trahvi. Eesti kaebas selle otsuse Euroopa Liidu Kohtusse, kuid lõpuks kaotas. Suhkrutrahvist saad täpsemalt lugeda [siit >](#).

Ka Euroopa Komisjon on Eesti vastu hagi esitanud. **Näiteks siis, kui komisjon leidis, et Eesti ei ole üle võtnud elektri- ja maagaasi direktiivi >**

Kõige olulisemaks menetluseks Euroopa Kohtus on aga eelotsusemenetlus, sest sellega tagatakse, et kõigis liikmesriikides kohaldataks ELi õigust ühte moodi. Selle menetluse käigus saavad kõikide liikmesriikide kohtud esitada Euroopa Kohtule küsimuse ELi õiguse tõlgendamise kohta. Eesti kohtud on küsinud Euroopa Kohtult tõlgendusi väga mitmetes küsimustes – ELi toetuste maksmisest tarbijakaitse ja riigiabini [Vaata siit >](#). Viimase aja üks olulisemaid kohtuasju, millega Euroopa Kohtusse on pöördutud, on nn „koeravorsti“ kohtuasi, kus koeravorsti varguse asjus tahtis Eesti Riigikohus teada, kas sideandmete kasutamine kriminaalmenetluses oli ELi õigusega kooskõlas.

Euroopa Kohtu suur kohtusaal.
Pildi allikas: Euroopa Liidu Kohus

Euroopa Liidu Üldkohtusse saavad pöörduda peale liikmesriikide ka kodanikud ja ettevõtted, et esitada kaebus Euroopa Liidu institutsioonide õigusaktide peale. Näiteks Eestist on hiljuti pöördunud ELi Üldkohtusse Tartu Agro AS, et vaidlustada komisjoni otsuse, milles komisjon leidis, et Eesti riik on andnud firmale ebaseaduslikku riigiabi [Loe siit >](#).

Euroopa Kohtus on üks ja ELi Üldkohtus kaks Eestist pärit kohtunikku. Eesti riiki esindab kohtuvaidlustes välisministeerium, kus töötab Eesti valitsuse esindaja Euroopa Liidu Kohtus.

Mõisted selgeks!

Parafeerimine tähendab delegatsiooni juhi nimetähtede kirjutamist lepingu eelnõu igale leheküljele. Parafeerimisega kinnitatakse, et läbirääkimiste tulemusena on jõutud kõiki pooli rahuldava tekstini, mida loetakse lõplikuks. See ei ole aga veel lepingule allakirjutamine.

Alternaat on lepingutekst, milles üks osapool on nimetatud enne teist osapoolt. Näiteks Eesti ja Läti vahel sõlmitud lepingu Eesti alternaadis on Eesti mainitud enne Lätit, Läti alternaadis Läti enne Eestit.

Ratifitseerimine tähendab lepingu siduvuse tunnustamist Riigikogu poolt.

Konventsioon on mitmepoolne rahvusvaheline leping, mille on töötanud välja riikidevaheline konverents või rahvusvaheline organisatsioon.

Direktiiv on Euroopa Liidu õigusakt, millega ühtlustatakse erinevate liikmesriikide õigust, tavaliselt ühisturu parema toimimise huvides. Direktiiviga antakse liikmesriikidele suunis, iga riik saab ise otsustada, kuidas eesmäärke saavutada.

Euroopa inimõiguste kohus

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon võeti vastu 4. novembril 1950. aastal Roomas. Selle on ratifitseerinud kõik 47 Euroopa Nõukogusse kuuluvat riiki, st lisaks 27-le Euroopa Liidu riigile veel 20 Euroopas asuvat riiki. Eesti suhtes jõustus konventsiooni 1996. aastal.

Konventsiooni ja selle protokollidega tagatud õiguste ja vabaduste seas on õigus elule, õigus õiglasele õigusmõistmisele, õigus era- ja perekonnaelu kaitsele, mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus ning omandikaitse. Konventsioon keelab näiteks piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise, sunniviisilise töö, meelevaldse ja ebaseadusliku kinnipidamise ning diskrimineerimise konventsiooniga tagatud õiguste ja vabaduste kasutamisel.

Konventsiooni alusel töötab Euroopa Inimõiguste Kohus. Kohus loodi 1959. aastal ning see asub Strasbourgis. Igast 47-st konventsiooniosalisest riigist on Euroopa Inimõiguste Kohtus üks kohtunik. Alates jaanuarist 2020 on Eestist valitud kohtunik Peeter Roosma.

Euroopa Inimõiguste Kohtusse võib pöörduda iga isik, kes leiab, et tema konventsiooniga kaitsitud õigusi või vabadusi on rikutud. Enne kohtusse pöördumist peab isik olema läbinud Eestis olemasolevad kohtukaebevõimalused.

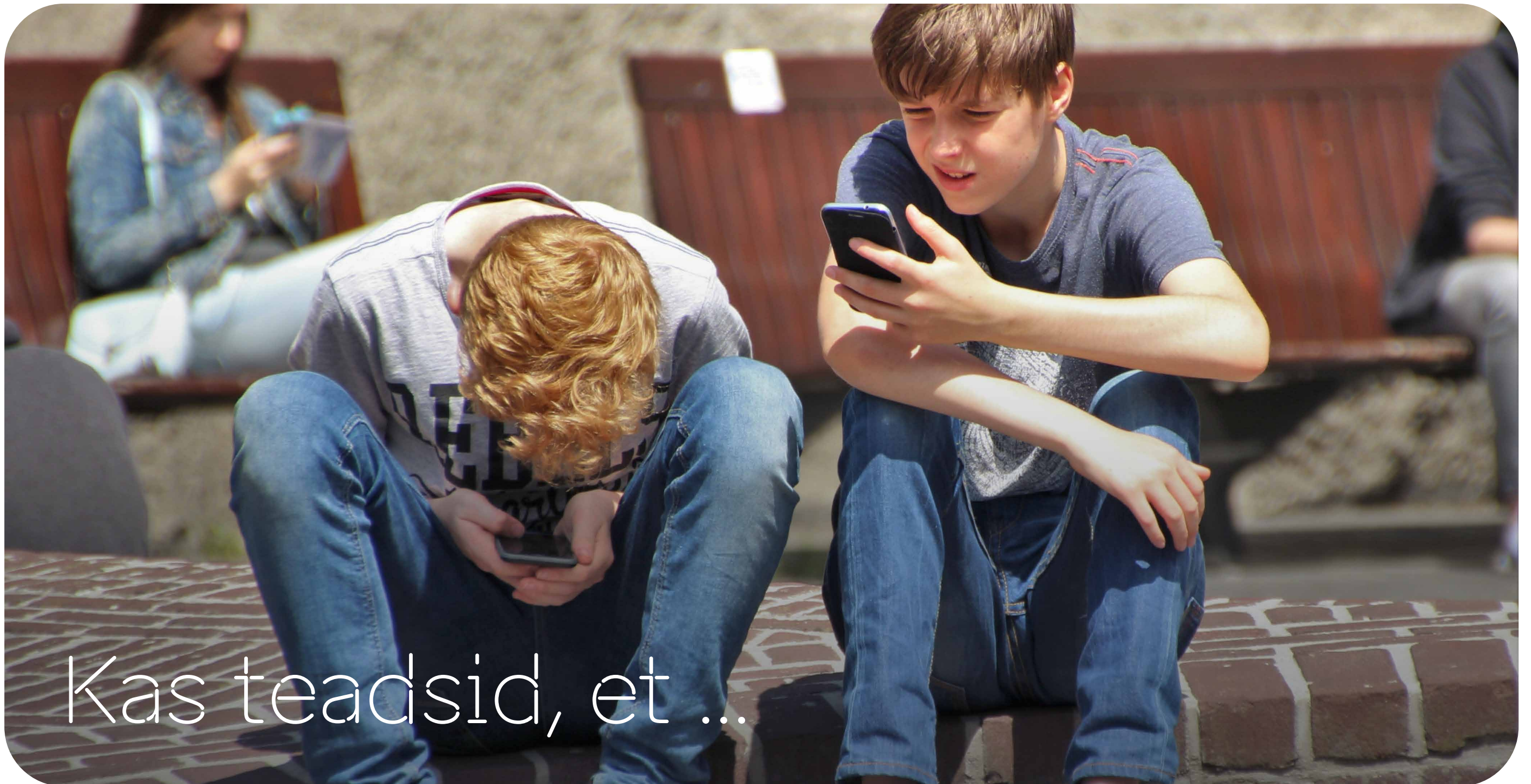

Euroopa Inimõiguste Kohtu hoone. Arhitektid on Richard Rogers Partnership ja Atelier Claude Bucher Architectes

Eesti riiki esindab kohtuvaidlustes välisministeerium, kus töötab Eesti valitsuse esindaja Euroopa Inimõiguste Kohtus. Eesti vastu esitatakse aastas umbes kuni 150 kaebust, kuid valdavalt tunnistab kohus need vastuvõetamatuks ilma neid riigile teadmiseks või vastamiseks saatmata, kuna need on esitatud mõne puudusega.

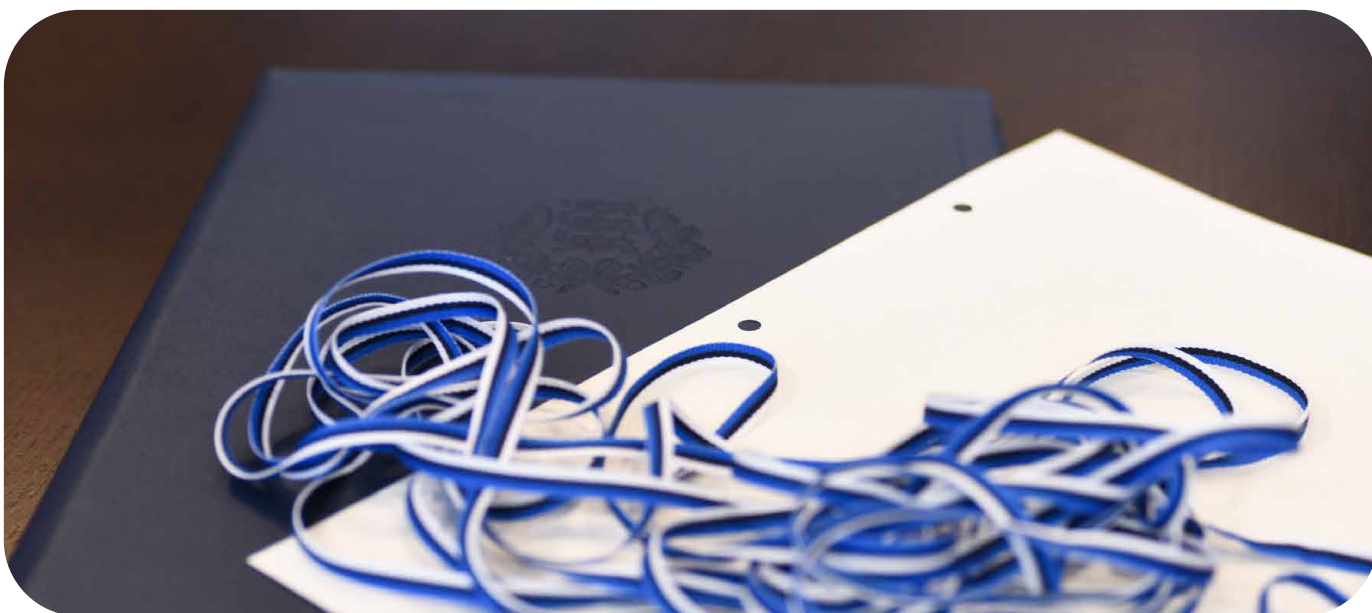
Euroopa Inimõiguste Kohtu kõige suurem kohtukoosseis on 17-liikmeline suurkoda, mis arutab kõige olulisemaid kaebusi. Seni on suurkojas arutatud vaid ühte Eesti vastu esitatud kaebust kohtuasjas Delfi vs. Eesti. Suurkoda nõustus 2015. aastal selles asjas Eesti riigiga, st Delfi kaotas. Loe Delfi muljeid kohtuistungiga kohta [siit >](#) ja kohtuotsuse kohta [siit >](#). Kohtu täispikka otsust saad lugeda [siit >](#).

Euroopa Inimõiguste Kohtu kohta leiad rohkem infot välisministeeriumi [kodulehelt >](#)

Kas teadsid, et ...

... kui sõlmitakse rahvusvaheline leping, siis Eesti lepingukausta valmistab ette välisministeerium. Lepingutekst (nii mitmes keeles, kui leping sõlmitakse) trükitakse spetsiaalsele lepingupaberile ja köidetakse Eesti lipu värvides paelaga riigivapiga lepingukausta;

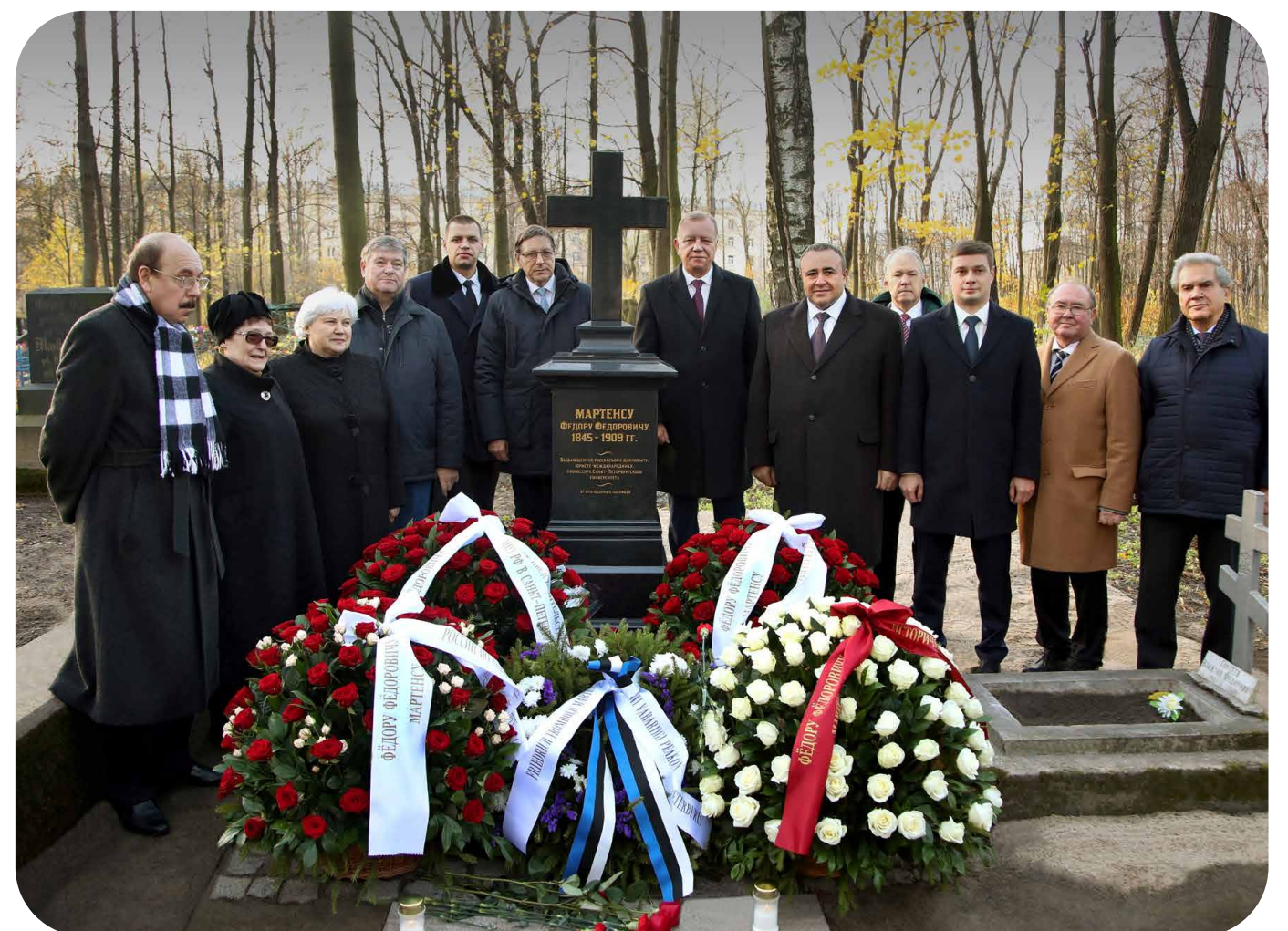
Eesti lepingukaust, lepingupaber ja pael köitmiseks

... kõik Eesti Vabariigi välislepingud avaldatakse Riigi Teatajas;

... kõik rahvusvahelised lepingud tuleb registreerida ÜRO-s ning kõik saavad nendega tutvuda. See on selleks, et riigid ei saaks lepingutele lisada salaprotokolle, nagu seda tegid 1939. aastal Natsi-Saksamaa ja Nõukogude Liit mittekallaletungilepingut sõlmides;

... Eesti päritolu õigusteadlane Friedrich Fromhold von Martens on andnud suure panuse tänapäevase rahvusvahelise õiguse arengusse. Temast räägib Jaan Krossi romaan „Professor Martensi ärasõit“. 2019. aastal avati Peterburi Volkovi kalmistul professor Martensi hauatähis. Tseremoonial osalesid ka välisministeeriumi esindajad.

[Loe siit >](#)

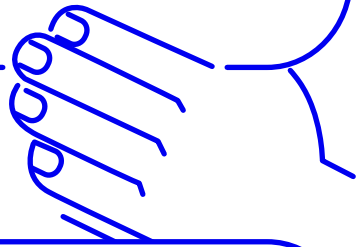
Professor Martensi haud peale korrastamist

... kõikide Eesti rahvusvaheliste lepingute sõlmimist koordineerib välisministeerium.

Harjutused

...

Uuri, mis valdkonnad on Euroopa Liidu ainupädevuses, mis jagatud pädevuses ja mis liikmesriikide pädevuses. Arutle, millise valdkonna lepinguid mõne Euroopa Liitu mittekuuluva riigiga peaks Eesti sõlmima isesevalt, missugused sõlmib Euroopa Liit. Näiteks kuidas sünniks vabakaubandusleping? Kuidas konsulaarabi küsimustes abistamise leping?

...

Rahvusvaheliste lepingute läbirääkimised võivad olla mõnikord pikad. Ja mõnikord värvikad. Uuri infot Tartu rahulepingu sõlmimise kohta. Mis aitas kaasa lepingu sõlmimisele? Eesti ja Venemaa piirilepingu läbirääkimised on seevastu veninud. Otsi informatsiooni ka selle kohta. Miks ei ole läbirääkimised siiani lõpuni jõudnud?

